

اهين آديله

بو كيتاب حاقيندا:

الينزده كى كيتاب ايكى بۇلومده حاضيرلانيب و سيزين ايختيارينيزدا قويولوبدور. بيرينجى بۇلوم دده قورقود كيتابيندان دلى دوئمروول بويونون اصيل متيدير كى بو متنى اوخوماقلان توءرك ادبياتينين ان گوزل داستانلارينين بيريسيني اوخوماقدان علاوه ديليميزين تاريخى شكلى ايله ده تانيش اولاييلرسينيز.

ايكينجى بۇلوم ائله بو بويون چاغداش (موعاصير) و ساده لشديريلميش متيدير. بو متنى ف. زينالوو و ص. عزيزاده ساده لشديرميشديلر. اصيل متن موءشكول اولسا بو بۇلومده سيز ائله يه بيلرسينيز داستانى اوخوياسينيز. بيرينجى و ايكينجى بۇلوم شرق-غرب سايتينداكى (www.sharq-qarb.az) كيتاب-دده قورقود آدلى كيتابين ترتيب ايله يئتدينجى و ايگيرمينجى حيصه لرينين عرب كؤكلو اليفباميزا چئويريلديكيدير.

دده قورقود کيتابی نجه کيتابدیر؟

۱۸۱۵-جی ایلده آلمانین «درسدن» شهریندن، گورکملی عالیم و بیلگین «دیتس» وسیله سیله بیر آل یازما کیتاب تاپیلدی کی اونون جیلدی اوستونده یازیلیمیشدی: «کتاب دده قورقوت علی لسان طایفه اغوزان» بو حادثه تورکلر اوچون اؤنملی و مؤهوم بیر اولای ایدی. نیه کی اونلارین کئچمیشلری نین آیدینلاشماسیندا بؤیوک نقشی واریدی. بو کیتاب بیر موقدیمه و ۱۲ بویدان تشکیل تاپمیشدی. دیتس بو کیتابدان بیر نوسخه برلین کيتابخاناسینا ایستینساخ ائدیپ و اونو و هابئله «تپه گوزون اولمه سی بوسات وسیله سیله» بویونون آلمانجا ترجمه سین، ۱۸۱۵-جی ایلده نشر ائتدی.

نچه مودت سونرا واتیکان کيتابخاناسیندان دا بیر دده قورقود کيتابی اله گلدی کی بیر موقدیمه و ۶ بویدان عیبارت ایدی. بو ایکی کیتابین تاپیلما سیلا بؤیوک تدقیقات اونلارین اوستونده باشلاندى.

۱۸۵۹-جو ایلده «تئودور نولدکه» آلمانین گورکملی شرقشوناسی، اثری یئیندن ایستینساخ ائدیپ، اونون چئویرمه سینه چالیشدی، آما موؤفق اولما ییب، ایشی باشا چاتدیرا بیلمه دی. اونون ایشی نین آردینی روس عالیمی «پروفسور بارتولد» توتوب و نچه داستانین متینی روسجا ترجمه سیله درگیلرده نشر ائتدی. تورکیه ده «موعلیم رفعت» ۱۹۱۵-جی ایلده و سونرالار «محرم ارگین» و «اورهان شایق گؤک یای» و آذربایجاندا «حمید آراسلی»، «دمیرچی زاده» و «اسولطانعلی» و «م.ح. طهماسب» اوزون ایللر علمی شیوه ایله دده قورقود بویلا ری اوستونده ایشله ییب و دیرلی اثرلر یازیب و یایدیلار.

حتی ۱۹۶۲-جی ایلده «یاکوبوفسکی» و «ژیرمونسکی» وسیله سیله بیر یئنی ترجمه موفصل موقدیمه ایله یاناشی شوروی علملر آکادمیاسی طرفیندن نشر اولدو.

ایراندا دا آذربایجان اولوسال (میلی) شاعیری «بولود قاراچورلو (سهند)» طرفیندن دده قورقود بویلا ری نظمه چکیلیب و سازیمین سؤزو آدیلا ۱۳۴۵-جی ایلده طاغوتی رژیمده تورکجه یازیلارین باسیلماسی نین یاساقلیغینا باخمایاراق، باسیلدی. هابئله ۱۳۵۸-جی ایلده اوستاد «دوکتور محمدعلی فرزانه» وسیله سیله ایتیشارات-فرزانه طرفیندن نشر اولدو.

آلمان نوسخه سی نین یازیلما تاریخی باره ده موختلیف نظرلر واردير. پروفسور بارتولد اونون یازیلما سینى ۱۵-جی یوز ایلیگه (قرنه) عایید بیلیر. پروفسور کوراوغلو ابجد حسابیله دئیر کی بو اثر ۱۵-جی عصیرده یازیلیدیر. بیر سیرا عالیملر ده اونون یازیلما تاریخینی ۱۶-جی عصر بیلیرلر.

کیتابین دلی تورکجه دیر و آرتیق آذربایجان تورکجه سینه اوخشارلیغی واردیر. او حالدا کی آنادولو لهجه سی نین ده ایزلری اوندا گورونور. کیتابین متیندن بللی اولدوغو کیمی بویلاز ایتیفاق دوشن یئرلر آذربایجان و تورکیه نین شرقی دیر.

کیتاب نظم و نثر صورتینده یازیلیب و اوندا اوچ چئشید شعر وار : عروض، هیجا و سربست (ایندیکی یئنی شعر)

کیتابین موقدیمه سینده دده قورقودون خیصلتلی و اوزللیکلی و هابئله اونون اؤیودلری گتیریلیب دیر. «بایات بویوندان قورقود آتا دئیرلر بیر آر قوپدو.» دده قورقود اوغوز طایفاسی نین اوزانی (آشیغی) و آغ ساقالی و ائلی نین موشاویری ایدی. قورقود کلمه سی باجاریقلی و چوخ ییلن و یاخود ائلجه ییلن معناسیندادیر. دده قورقود طایفانین قهرمانلارینا آد سئچر و قوپوزونو چالماقلا اوغوزلارا دستان سؤیله یردی.

بو کیتابدا اولان ناقلیلار ایسلامدان قاباق ایتیفاق دوشوبلر و اوغوزلارین موسلمان اولماسیلا دستانلار دا ایسلامی لشیبلر. نئجه

ص. ص. ج. ک. گ. خ. ح. لا. ص. ص. آلا و آلامرک آدلاری وار و هم آلینما آدلار

بيريىنجى بۇلوم:

«قدىم سۇز صنعتىمىزى شۇھرتلندىرىن بۇيوك اينسان رورلىك
دويغولارى، معنوى اوجاليغا، قهرمانلىق و مردليگه چاغيران فيكىرلر،
يوءكسك بشرى ايدىيال لار اوز باشلانغىچىنى توءكنمز دده قورقود
نهريندن گۇتورور.

«كتاب-دده قورقود» دىلیمىزىن، ادبیاتیمىزىن، داستان
يارادىجىلىغىمىزىن عومومیتله مدنیتیمىزىن تارىخىنى اۇيرنمكده
بۇيوك اهمیتته ماليكىدير.»

دده قورقود كيتابى، اۇندر نشرياتى، باكى ۲۰۰۴

«دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول بويى»

(اصیل متن؛ دده قورقود كيتابىندان)

دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول بويىنى بيان ائدر؛ خانيم هئى!

مگر خانيم! اوغوزدا دوخا قوجا اوغلى دلى دومرول دئيرلردى، بير ار وارايدى. بير قورو چايىن اووزرينه بير كۇپرى
ياپدير ميشدى. كئچىنىدن اوتوز اوچ آقچا آلوردى، كئچمه يىنىدن دۇگه-دۇگه قىرق آقچا آلوردى. بونى نئچون بۇيله

اڭدیردی؟ آنونچون کی «مندن دلی، مندن گوء جلی ار وارمیدیر کی چیقا منوءمله ساواشا» - دئردی؛ منیم ارلیگیم، بهادیرلیگیم، جیلاسونلیگیم، ییگیتلیگیم، روما، شاما گنده چاولانا» - دئردی.

مگر بیر گوءن کؤپر یسینین یاماجیندا بیر بؤلوک اوبا قونموش ایدی. اول اوبادا بیر یاخشی - خوب ییگیت سایرو دوء شמוש ایدی. آلاّه امریله اول ییگیت اؤلدی. کیمی «اوغول» دئیوء، کیمی «قارداش» دئیوء آغلادی. اول ییگیت اوزرینه مؤحکم قارا شیون اولدی. ناگاهاندان دلی دومرول چاپار یئتدی، آیدیر: «مره قاواتلار! نه آغلارسیز؟ منیم کؤپروم یانیندا بو غووغا نه دیر؟ نیه شیون اڭدیرسیز؟» - دئدی؛ آیتدی یار: «خانیم! بیر یاخشی ییگیدیمیز اؤلدی، آنا آغلاریز» - دئدی. دلی دومرول آیدیر: «مره! ییگیدینیزی کیم اؤلدوردی؟» آیتدی یار: «واللاّه! بگک ییگیت، آلاّه تعالادان بویوروق اولدی. آل قاناتلو عزراییل اول ییگیدوین جانین آلدی». دلی دومرول آیدیر: «مره عزراییل دئدوء گونیز نه کیشیدیر کیم آدامین جانین آلور؟ یا قادیر آلاّه بیرلیگین، وارلیغین حاقییچون، عزراییلی منیم گؤزومه گؤسترگیل، ساواشاییم، چکیشیم، دوءریشیم، یاخشی ییگیدین جانین قورتاراییم، بیر دخی یاخشی ییگیدین جانین آلمایا» - دئدی. قایتدی دؤندی دلی دومرول ائوینه گلدی.

حاق تعالایا دومرولون سؤزی خوش گلمه دی: «باق، باق، مره دلی قاوات منیم بیرلیگیم بیلمز، بیرلیگوءمه شوء کر قیلماز. منیم اولو درگاهیمدا گزه، منلیک ائله یه؟» - دئدی. عزرایيله بویوروق ائله دی کیم، یا عزراییل، وار، اول دخی دلی قاواتین گؤزینه گؤرونگیل، بنزینی سارار تغیل، - دئدی، جانینی خیرلاتغیل، آغیل - دئدی. دلی دومرول قیرق ییگید ایلن یئوءب - ایچوءب اوتورار کن ناگاهاندان عزراییل چیقا گلدی. عزراییلی نه چاوش گؤردی، نه قاپوچی. دلی دومرولو گؤرر گؤزی گؤرمز اولدی، توتار اللری توتماز اولدی. دونیا - عالم دلی دومرولون گؤزینه قارانو اولدی. چاغیریب دومرول سویلار، گؤرلیم، خانیم نه سویلار - آیدار:

«مره نه هئیتلوء قوجاسان؟
قاپوچیلار سنی گؤرمه دی.
چاوشلار سنی دویمادی
منیم گؤر گؤزلریم
گؤرمز اولدی
توتار منیم اللریم
توتماز اولدی
دیره دی منیم جانیم
جوشه گلدی
آلتون آیاغیم الیمدن یئر دوء شدی.
آغزیم ایچی بوز کیبی

سوء نو کلریم دوز کیسی اولدی.
مره ساقالجیغی آغجا قوجا
گۆز جو گزی چۆنگه قوجا
مره نه هئیتلوء قوجاسان، دئگیل مانا!
قادم- بلام توقینار بو گوئن سانا! - دئدی.

بؤیله دیگج عزراییلین آجیغی توتدی. آیدیر:

«مره دلی قافات!
گۆزوم چۆنگه ایدیگین نه بگنمزسن؟
گۆزو گۆگچک قیزلارین- گلینلرین
جانین چوغ آلمیشام.
ساقالیم آغاردوغین نه بگنمزسن؟
آغ ساقاللو، قارا ساقاللو بیگیتلرین
جانین چوغ آلمیشام.
ساقالیم آغاردوغینین معناسی بودور. - دئدی.

مره دلی قافات، اؤگینوءردون دئردین، «آل قاناتلو عزراییل منیم الوءمه گیرسه، اؤلدوریدییم، یاخشی بیگیدین جانین اونون الیندن قورتارایدیم» - دئردین. ایمدی مره دلی گلدیم کی سنین جانین آلام. وئرمیسسن، یوخسا منیمله جنگ اندرمیسسن؟» - دئدی.

دلی دومرول آیدیر: «مره، آل قاناتلو عزراییل سن میسن؟» - دئدی.

«اوت، منم» - دئدی.

«بو یاخشی بیگیتلرین جانینی سن می آلوردون.» - دئدی.

«اوت، من آلوردوم» - دئدی.

دلی دومرول آیدیر: «مره قاپوچیلار، قاپونی قاپان» - دئدی. «مره عزراییل، من سنی گئن یئرده ایستردیم، دار یئرده ائیوء الوءمه گیردین، اولامی؟» - دئدی. - «من سنی اؤلدوریدییم یاخشی بیگیدین جانین قورتارایدیم.» - دئدی. قارا قیلجین سییردی، الینه آلدی. عزراییلی چالماغا حمله قیلدی. عزراییل بیر گۆگرچین اولدی. پنجره دن اوچدی گئتدی. آدمیلر اورنی دلی دومرول الین الینه چالدى، قاس-قاس گوئلدی. آیدار: «بیگیتلریم! عزراییلین گۆزینی ائيله قورخوتدوم کی گئن قاپویی قويدی، دار باجادان قاجدی. چوءنکی منیم الوءمدن گۆگرچین کیسی قوش اولدی اوچدی، مره، من آنی قورمیام توغانا آلدیرمایینجا؟» - دئدی. دوردو آتینا بیندی. توغانین الینه آلدی، آردینا دوء شدی. بیر-ایکی

گۇگرچين اۋلدوردى، دۇندى ائوينه، گلى يوءروركن عزراييل آتئينن گۇزوننه گۇروندى. آت اوءركدى. دلى دومرولى گۇتوردى، يئره اوردى. قارا باشى بونالدى، بونلو قالدى. آغ كۇكسينن اوءزىننه عزراييل باسوب قوندى. بايا ميرلايد. شىمدى خىرلاماغا باشلادى. آيدير:

«مره عزراييل! آمان
تانىنين بيرليگينه يوقدور گومان
من سنى بۇيله بيلمز ايديم.
اوغوريلايى جان آلدوغين دويماز ايديم.
دوگمه سى بۇيوك بيزيم داغلاريميز اولور،
اول داغلاروميزدا باغلاروميز اولور،
اول باغلارين قارا ساقوملارى، اوءزومى اولور.
اول اوءزومى سيقيرلار، آل شرابى اولور.
اول شرابدان ايچن اسروءك اولور.
شرابلويديم دويماديم،
نه سۇيله ديم بيلمه ديم.
بگليگه اوسانماديم بيگيتليگه دويماديم.
جانيم آلما، عزراييل، مدد.» - دئدى.

ه تاعالاي يالوار

عزراييل آيدير: «مره دلى!

يئردە ايستر.
سن خود مؤمينلر كۆنلۈندە سن.
داييم دوران جابار تانرى
باقى قالان ستار تانرى
منيم جانىمى آلور اولسان
سن آغىل!
عزراييله آلماغا قوماغىل!» - دئدى.

آللآه تاعالاي دلى دومرولون بورادا سۆزى خوش گلدى. عزراييله نيدا ائيله دى كيم: «چوون دلى قاوات منيم بيرليگيم بيلدى، بيرليگۈمە شوء كر قىلدى، يا عزراييل! دلى دومرول، جان يئرینه جان بولسون. آنون جانى آزاد اولسون!» - دئدى.
عزراييل آيدير: «مره دلى دومرول! آللآه تاعالانين امرى بۇيله اولدى كيم، دلى دومرول، جان يئرینه جان بولسون، اونون جانى آزاد اولسون.» - دئدى.

دلى دومرول آيدير: «من نئجه جان بولايم؟ مگر بير قوجا بابام، بير قارى آنام وار، گل گئدليم، ايكيسيندن بيرى بولاي يك جانين وئره، آغىل، منيم جانىمى قوغىل.» - دئدى.

دلى دومرول سوءردى، باباسى يانينا گلدى. باباسينين الين اؤپوب سويلاميش، گؤرليم، خانيم! نه سويلاميش؛ آيدير:

«آغ ساقاللو عزيز، عيزتو، جانيم بابا!
بيلوهرميسن، نه لر اولدى؟
كوءفر سۆز سؤيله ديم،
حاق تاعالاي خوش گلمه دى.
گؤگ اووزرينده آل قاناتلو عزراييله
امر ائيله دى، اوچوب گلدى.
آعجا منيم كؤكسوم باسوب قوندى.
خيريلداديب داتلو جانيم آلور اولدى.
بابا! سندن جان ديلرم، وئرميسن؟
بوخسا اوغول دلى دومرول دئو
آغلارميسان؟»

باباسى آيدير:

«اوغول، اوغول! آی اوغول!

جانیم پاراسی اوغول!

دوغدوغیندا دوقوز بوغرا اؤلدوردیگیم، آسلان اوغول!

دوۛ نلوگی آلتون بان ائویمین قبضه سی اوغول!

غازا بنزر قیزیمین- گلنیمین چیچگی اوغول!

قارشو یاتان قارا داغیم گر کسه،

سؤیله گلسوۛن، -عزراییلین یایلاسی اولسون!

سوووق-سوووق بینارلاریم گر کسه،

آنا ایچت اولسون!

تاوولا-تاوولا شاهباز آتلاریم گر کسه،

آنا بینت اولسون،

قاتار-قاتار دوه لریم گر کسه،

آنا یوۛ کلت اولسون.

آغا ییلدا آغجا قویونیم گر کسه،

قارا مودباق آلتیندا آنون شوۛلنی اولسون!

آلتون-گوۛ موش، پول گر کسه،

آنا خر جلیق اولسون!

دونیا شیرین، جان عزیز،

جانیمی قییا بیلمن، بللوۛ بیلگیل!

مندن عزیز، مندن سؤ گوۛ لو آناندیر،

اوغول آنا وارا! -دئدی.

دلی دومرول باباسیندان یوۛز بولما یوب سوۛردی، آناسینا گلدی. آیدیر:

آنا، بیلوۛ رمیسن، نه لر اولدی؟

گوۛگ یوۛزیندن آل قاناتلو عزراییل

اوچوب گلدی،

آغجا منیم کوۛ کسومی باسوب قوندی،

خيرلادىب جانىم آلور اولدى.
بابامدان جان ديله ديم، آما وئرمه دى.
سندن جان ديلرم، آنا،
جانين مانا وئرمىسن،
يوخسا «اوغول، دلى دومرول!» - دئوۋ
آغلارميسان؟
آجى ديرناق آغ يوءزىنه چالارميسان؟
قارغو كيى قارا ساچين
يولارميسان، آنا؟ - دئدى.

آناسى بورادا سويلاميش، گؤرلیم، خانیم، نه سويلاميش. آناسى آيدير:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
دوققوز آى دار قارنىمدا گؤتوردوگيم اوغول!
دولما بشىكلرده بله دوۋ گيم اوغول!
اون آى دئنده دونيا يوءزىنه گتوۋردوگيم اوغول!
دولاب-دولاب آغ سوءدومى اميزيرديگيم اوغول!
آغجا بورجلو حاصارلاردا توتيليدىن، اوغول!
ساسى دىنلوء كافير الينده توتساق اولايدىن، اوغول!
آلتون-آقچا گوۋ جينه سالوبانى
سنى قورتارايدىم، اوغول!
يامان يئره وارميشسان، وارا بيلمن.
دونيا شيرين، جان عزيز!
جانىمى قيا بيلمن، بللوء بيلگيل! - دئدى.

آناسى داخى جانين وئرمه دى. بؤيله ديگج عزراييل گلدى دلى دومرولون جانين آلماغا. دلى دومرول آيدير:

مره عزراييل! آمان!
تانينين بيرليگينه يوقدور گومان!

عزراييل آيدير: «مره، دلی قاوات! دخی نه آمان دي لرسن؟
 آغ ساققاللو بابان يانينا واردین، جان وئرمه دی.
 آغ بير چکلوء آنان يانينا واردین، جان وئرمه دی. دخی کيم وئرسه گرک؟» - دئدی. دلی دومرول آيدير:
 «حسرتيم واردير، بوليشاييم»، - دئدی. عزراييل آيدير: «مره، دلی! حسرتين کيمدير؟» آيدير: «ياد قیزی حالاليم وار،
 آندان منيم ايکی اوغلانجيغيم وار، امانتيم وار، ايسمارلارام آنلارا، آندان سونرا منيم جانيم آلاسان»، - دئدی. سوءردی
 حالالی يانينا گلدی، آيدير:

بيلوء رميسن، نه لر اولدی؟
 گؤگ يوء زيندن آل قاناتلو عزراييل اوچوب گلدی.
 آعجا منيم کؤ کسومی باسوب قوندى.
 داتلو منيم جانيمي آلور اولدی.
 باباما «وئر» - دئديم، جان وئرمه دی.
 آناما وارديم، جان وئرمه دی.
 «دونيا شيرين، جان داتلو» - دئديلر:
 ايمدی يوء کسک - يوء کسک قارا داغلاريم
 سانا يايلاق اولسون!
 سوووق - سوووق سولاريم
 سانا ايچت اولسون!
 تاولا - تاولا شاهباز آتلاريم
 سانا بينت اولسون!
 دوء نلوگی آلتون بان ائويم
 سانا يوء کلت اولسون!
 آغاييلدا آعجا قويونوم
 سانا شوءلن اولسون!
 گؤزون کيمي توتارسا،
 کؤنلون کيمي سئورسه،
 سن آنا وارغيل!
 ايکی اوغلانجيغی اؤ کسوز قوماغيل! - دئدی.

عزراييل خاتونين جانين آلماغا گلدى. آدمى لر اورتى يولداشينا قيامادى. آلاھ تاعالاي بورادا يالوارميش، گورليم، نئجه يالوارميش، آيدير:

يوجالاردان يوجاسان،
كىمسە بيلمز نئجه سن!
گوركلو تانرى،
چوق جاهيللر سنى،
گؤگده آرار، يئرده ايستر.
سن خود مؤمينلرين كؤنلونده سن.
داييم دوران جابار تانرى
اولو يوللار يوءزرينه
عيمارتلر ياپاييم سنين ايچوون!
آلورسان، ايكيمووزون جانين بيله آغيل!
قورسان، ايكيمووزون جانين بيله قوغيل!
كرمى چوق قادير تانرى! - دئدى.

حاق تاعالاي دلى دومرولون سؤزى خوش گلدى. عزراييله امر ائيله دى: «دلى دومرولون آتاسينين-آناسينين جانين آل!
اول ايكى حالالا يوءز قيرق ييل عؤمر وئرديم» - دئدى. عزراييل دخى باباسينين-آناسينين دفعى جانين آلدى. دلى دومرول
يوءز قيرق ييل دخى يولداشيبلا ياش ياشادى.
دده م قورقوت گلوءبن بوى بويلادى، سوي سويلادى. «بو بوى دلى دومرولون اولسون. مندن سونرا آل ب اوزانلار
سؤيله سوون! آلنى آچوق جومرد ارنلر دينله سوون» - دئدى.

يوم وئره بيم، خانيم!
يئرلوء قارا داغلارين ييقيلماسون!
كؤلگه ليجه قبا آغاجين كسيلمه سوون!
قامين آقان گوركلوء سويون قوريماسون!
قادير تانرى سنى نامرده مؤحتاج ائتمه سوون!
آغ آلنوندا بئش كلمه دوعا قيلدق،
قبول اولسون!

يغيشدورسون، دوروشدورسون،
گوۋناھينيزى آدى گوركلو محمدە
باغيشلاسون، خانيم، ھتى!

ايكىنجى بۇلوم:

«دوخا قوجا اوغلو دلى دومرول بويو»

(سادە لشديريلمىش متن؛ ف.زىنالوو و ص. علىزاده)

دئىلنە گۆرە خانىم! اوغوزلار يىن آراسىندا دوخا قوجا اوغلو دلى دومرول دئىلن بىر ايگىد واردى. قورو بىر چايىن اووزرىندە بىر كۆرپو سالدېرىمىشدى. كۆرپودن كىچىندن اوتوز اوچ آخچا، كىچمك اىستە مە يىندن، قىرخ آخچا آلىردى. بونو نىە بئله ائدىردى؟ اونا گۆرە كى، «مىندن جسور، مىندن گوءجلو بىر ايگىد وارمى كى چىخىب مىملە ساواشسىن؟» - دئىردى. «مىم جسورلوعومون يهلوانلىق و ايگىدلىگىمىن شۆهرتى روما، شاما گئدىب چاتمىشدىر.» - دئىردى.

بىر گوءن كۆرپونون يانىندا اوبانىن بىر بۇلو ك جاماعاتى چادىر قورموشدو. همىن اوبادا بىر گۆزل ايگىد خىستە لنىمىشدى. آلاھىن امرى ايله او ايگىد اۆلدو. كىمى «اوغول» دئىە - كىمى «قارداش» دئىە - آغلادى. او ايگىدىن اوستونده برك قارا شىون قويدو. گۆزلىلمە دن دلى دومرول چاپاراق يئىشىدى، دئدى: «آى ابلە لر، نە آغلايرسىز؟ مىم كۆرپومون يانىندا بو ھى - كوءى نە دىر؟ نىە شىون سالمىسىز؟» «خان، بىر ياخشى ايگىدىمىز اۆلدو، اونا آغلايرىق.» - دئدىلر. دلى دومرول دئىر: «آيا ايگىدىنيزى كىمى اۆلدوردو؟». دئدىلر: «واللاھ، ايگىد بىگك، آلاھ تاعالادان بويوروق اولدو. آل قانادلى عزرايىل او ايگىدىن جانىنى آلدى.» دلى دومرول دئىر: «ئە! عزرايىل دئدىگىنيز نە كىشىدىر كى، آدامىن جانىنى آلىر؟ يا قادىر آلاھ، بىرلىگىن، وارلىغىن خاطرىنە، عزرايىلى مىم گۆزومە گۆستر، وروشوم، گوءلشىم، دؤوشوم، - ياخشى ايگىدلر يىن جانىنى قورتارىم. بىر داھا ياخشى ايگىدلر يىن جانىنى آلماسىن.» دلى دومرول قايتىدى ائوينە گلدى.

آلاھ تاعالايى دومرولون سۆزو خوش گلە دى.

«باخ! بىر دلى آخماق مىم بىرلىگىمى تانىمىر، كۆمگىمە - كرمىمە شوء كورائە مىر. مىم بۇيو ك سارايمىدا گزىب مغرورلوق ائە بىر؟» - دئدى. عزرايىلا امر ائتدى كى، ائى عزرايىل، گئت او دلى ابلهين دە گۆزونە گۆرون، بنيزىنى سارالت، خىرىلدا دىب جانىنى آل.

دلى دوۋمروول قيرخ ايگيدله يئيب-ايچيب اوتوراركن بيردن عزراييل گليب چيخدى. عزراييلي نه قايپچى گوردو، نه گوزتچى. دلى دوۋمروولون گورن گوزو گورمه دى، توتان اللرينده قووت قالمادى. دونيا-عالم دلى دوۋمروولون گوزونه قارالدى. دلى دوۋمروول چاغيريب سويلايير، گورك خانيم نه سويلايير، -دئير:

واى نه هئيتلى قوجاسان؟
قايپچيلار سنى گورمه دى.
گوزتچى لر ده دويمادى.
گورن گوزوم قارالدى.
توتان اليم يورولدو.
جانىما تيرتمه دوۋشدو.
قيزيل قدح اليمدن يره دوۋشدو.
آغزيم دوندو بوز كيمى،
سوءموكلريم اووولدو دوز كيمى.
آى ساققاللى آغ قوجا،
گوزلرى دومبا قوجا،
واى، نه قورخونج قوجاسان، دئ منه!
قادم-بالام توخونار بو گوۋن سنه.

بنله دئنده، عزراييلين آجىغى دوتدو. دئير:

اده، دلى ابله!
گوزومون دومبايغىنى نه بگنميرسن؟
گويچك گوزلو قيزلارين-كلينلرين، جانينى چوخ آلميشام.
ساققاليمين آغليغىنى نه بگنميرسن؟
آغ ساققال، قارا ساققال ايگيدلرين جانينى چوخ آلميشام.
ساققاليمين آغاردىغىنين معناسى بودور.

آى دلى آخماق، اويونوب دئيردين: «آل قانادلى عزراييل منيم اليمه دوۋشسيدى، اولدوريديم، ياخشى ايگيدين جانينى اونون اليندن قورتارايديم.» ايندى، آى دلى، گلشيم كى، سنين جانينى آليم. وئيرسنىمى، يوخسا منيمله دويوشورسن؟

دلى دوومرول دئير: «آيا، آل قانادلى عزراييل سنسن مى؟»
«بلى، منم!» - دئدى.

«بو ياخشى ايگيدلرين جانينى سن مى آليرسان؟» - دئدى.
«بلى، من آليرام.» - دئدى.

دلى دوومرول دئير: «اده، قاپيچيلار، قاپينى اؤرتون! آي عزراييل، من سنى گئن يئرده آختاريرديم، دار يئرده ياخشى اليمه كنجيمسن، دئيه سن؟ من ايندى سنى اؤلدوروم، ياخشى ايگيدلرين جانينى قورتاريم!» بؤيوك فيلنچينى سييردى، الينه آلدى. هوجوم ائتدى كى، عزراييلي وورسون. عزراييل بير گؤگرچين اولوب، پنجره دن اوچدو- گئتدى.

ايگيد دلى دوومرول الينى چالدى، قاه- قاه گوءلدو. دئدى:

«ايگيدلريم، عزراييلين گؤزونو ائله قورخوتدوم كى، گئن قاپينى قويدو، دار باجادان قاجدى. منيم اليمدن گؤگرچين كيمي بير قوش اولوب اوچدو. آي هاى، من اونو قيزيل قوشا آلديرماينجا قويارام مى جانينى قورتارسين؟!»
دوردو آتينا ميندى. شاهينى الينه آليب، آردينجا دوءشدو. بير-ايكى گؤگرچين اؤلدوردو، دؤندو ائوينه گلركن عزراييل اونون آتئين گؤزونه گؤرونو.

آت اوهر كدو. دلى دوومرولو گؤتوروب يئره ووردو. قارا باشى فيرلاندى، هوشسوز قالدى. عزراييل آغ كؤكسونون اوستونه قوندو. دلى دوومرولا ميريلدانيردى. سونرا اونو بوغماغا باشلادى.

دلى دوومرول دئير:

آي عزراييل، آمان.

تانرين بيرليگينه شوبهه يوخ، اينان.

من سنى بئله بيلمز ايديم.

اوغرو كيمي جان آلدغيغى دويماز ايديم.

بيزيم بؤيوك ساحه لى داغلاريميز اولور.

او داغلاريميزدا باغلاريميز اولور.

او باغلارين قارا سالخيملى اووزومو اولور.

او اووزومو سيخىرلار، آل شرابى اولور.

او شرابدان ايچن سرخوش اولور.

سرخوشدوم، دويماديم، نه دئديگيمى بيلمه ديم.

بيگليكدن اوسانماديم، ايگيدليكدن دويماديم.

جانيمي آلمان، عزراييل، آمان وئر.

عزراييل دئير: «آی دلی آخماق، منه نه يالواريرسان، آلاّه تاعالایا يالوار. منيم اليمده نه وار؟ من بويوروق قولويام.»
دلی دومرول دئير: «بس جان وئرن، جان آلان دا آلاّهديرمی؟»
«بلی اودور.» - دئدی.

عزراييل دؤنوب دئدی: «بس سن نه ايش گؤرورسن؟ سن آرادان چيخ، من آلاّه تاعالا ايله خبرلشيم.» دلی دومرول
بورادا سويلاميش، گؤرك، خانيم، نه سويلاميشدير:

اوجالاردان اوجاسان،

کيمسه بيلمز نئجه سن.

گؤزل تانری.

نئچه جاهيللر سنی

گؤيده آرار، يترده ايستر.

سن مؤمينلر کؤنلونده سن.

سن بؤيوکسن، قودرتليسن،

ابدی سير صاحبيسن.

جانيمي آلسان، اؤزون آل.

قويما عزراييل آلسين.

دلی دومرولون سؤزو بورادا آلاّه تاعالایا خوش گلدی. عزراييلي چاغيريب دئدی کی، بو دلی منيم بيرليگيمي
بيلدیگی، بيرليگيمه شوء کور ائتدیگی اوءچون اونون جانی عوضينه جان تاپ، قوی دلی دومرولون جانی آزاد اولسون.
عزراييل دئير: «آی دلی دومرول، آلاّهين امری بنله اولدو کی، دلی دومرولون اؤز جانی يئرینه جان تاپسين، اونون
جانى آزاد اولسون.» دلی دومرول دئير: «من جانی نئجه تاپيم؟ بير قوجا آتام، بير قاری آنام وار، گل گئدک، ايکيسيندن
بیری بلکه جانینی وئردی، آل منيم جانيم قالسين.»
دلی دومرول دوروب آتاسينين يانينا گلدی. آتاسينين اليني اؤپوب سويلاميش، گؤرك خانيم، نه سويلاميشدير؛ دئدی:

آغ ساققاللی عزیز، حؤرمتلی، جانيم آتا!

بييرسن می، نه لر اولدو؟

گونه سؤز سؤيله ديم،

آلاّها خوش گلمه دی،

گۆيدە آل قانادلى عزرايىلا
امر ائله دى، اوچوب گلدى.
باسيب قونموش آغ كۆكسومه.
شيرين جاني آلير مندن.
آتا، سندن جان ايسترم، وئرسن مى؟
يوخسا «اوغول، دومرول» دئيه آغلارسان مى؟

آتاسى دئير:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
جانيمين بير پاراسى اوغول!
دوغولاندا دوققوز بوغرا اۆلدوردو گوم، آسلان اوغول!
قىزىل طاغلى اوچا ئويمين ديرگى اوغول!
غازا بنزر قىز گلنيمين، چىچگى اوغول!
قارشى ياتان اوچا داغيم گر كسه،
سؤيله، اولسون عزرايىلين يايلاغى!
سويوق-سويوق بولاقلاريم گر كسه،
اونلار اولسون عزرايىلين بولاغى!
طؤوله-طؤوله شاه آتلاريم گر كسه، اونون مينىگى اولسون.
قاتار-قاتار دوه لريم گر كسه، اونون يوء كلوگو اولسون!
يايلاقداكى آغ قويونوم گر كسه،
مطبخلرده اولسون اونا شوءلنىك.
قىزىل-گوءموش پول گر كسه،
خرجله سين، قورسون بؤيوك بير شنلىك!
دونيا شيرين، جان عزيزدير،
جانيمى قىيا بيلمرم.
مندن عزيز، مندن ياخين،
آنان واردير، گئت يانينا.

دلى دوۋمرول آتاسيندان اوميدى اوعزولوب، آتيني سوءردو، آناسينين يانينا گلدى. دئير:

آنا، بيليرسن مى نه لر اولدو؟
آل قانادلى عزراييل گۆى اوعزوندن اوچوب گلدى.
منيم آغجا كۆكسومو باسيب قوندو،
خير يلداديب جانيمي آلير ايندى.
آتامدان جان ايسته ديم، آما وئرمه دى.
سندن جان ايسته ييرم، آنا، جانيني منه وئرسن مى،
يوخسا «اوغول دوۋمرول» - دئيه، آغلارسان؟
آغ اوعزونه ايتى ديرناق چالارسان؟
قارغى كيمي قارا ساچيني يولارسان، آنا؟

آناسى بورادا سويلاميش، گۆرك، خانيم، نه سويلاميشدير. آناسى دئدى:

اوغول، اوغول، آى اوغول!
دوققوز آى دار قارنيمدا گزديرديگيم اوغول!
بلگيني بئشكيلرده بله ديگيم اوغول!
اون آى دئنده يئر اوعزونه گتيرديگيم اوغول!
دويونجا آغ سوءدومو اميزديرديگيم اوغول!
آغجا بوئر جلو حاصارلاردا توتولسايدين، اوغول!
ايگرنج دينلى كافير الينه دوستاق اولسايدين، اوغول!
قيزيل- گوءموش گوءجونه سنى قورتاراديم، اوغول!
يامان يئر گئديسن، گئده بيلمرم.
دونيا شيرين، جان عزيزدير،
جانيمي قيا بيلمرم، يقين بيل، -دئدى.

آناسى دا جانيني وئرمه دى. بئله دئنده عزراييل دلى دوۋمرولون جانيني آماغا گلدى. دلى دوۋمرول دئير:

آى عزراييل، آمان!

آلاھىن بىرلىگىنە يوخ شوبهە، اينان.

عزرايىل دئىير: «آى دلى آخماق! داھا نە آمان ايستە يىرسن؟ آغ ساققاللى آتانىن يانينا گىتىدىن، جانىنى وئرمە دى. آغ بىرچكىلى آنانىن يانينا گىتىدىن جان وئرمە دى. داھا كىم وئره جكدىر؟»
دلى دوۋ مەرول دئىير: «حسرتلىم واردىر، اونونلا گۇرۇشوم.»
عزرايىل دئىير: «آى دلى! حسرتلىن كىمدىر؟»
دئىير: «ياد قىزى آروادىم وار، اوندان ايكى اوغلوم وار، امانتىم وار، اونلارا تاپشىرىم، اوندان سونرا منىم جانىمى آلاسان.» آتىنى سۈرۈپ آروادىمىن يانينا گلدى. دئدى:

بىلىرسنى نە لر اولدو؟
آل قانادلى عزرايىل گۇي اوۋزوندن اوچوب گلدى.
منىم آغجا كۇكسومو باسىب قوندو.
منىم شىرىن جانىمى آلير ايندى.
آتام دئدىم، جانىنى وئرمە دى.
آناما دئدىم جانىنى وئرمە دى.
«دونيا شىرىن، جان شىرىن.» - دئدىلر.
ايندى اوجا-اوجا داغلاريم يايلاغىن اولسون،
طۇولە-طۇولە شاھانە آتلارىم سنىن مېنىگىن اولسون،
قىزىل طاقلى اوجا ائویم سنىن كۇلگە ليگىن اولسون،
قاپار-قاپار دوھ لرىم سنىن يوۋ كلوگون اولسون،
يايلاقداكى آغ قويونوم سنىن شوۋ لىلىگىن اولسون،
گۇزون كىمى توتارسا،
كۇنلون كىمى سئورسە، اونا ارە گىت،
ايكى اوغلانجىغى يىتىم قويما.

آرواد بورادا سويلامىشدىر، گۇركك، خانىم، نە سويلامىشدىر - دئمىشدىر:

نە دئىرسن، نە اۇتورسن،
گۇز آچاراق گۇردو گوم،

كۈنول وئريب سئودىگىم،
قوچ ايگىدىم، شاه ايگىدىم،
شيرين داماغ وئردىب اوپوشدوگوم،
بىر ياسد يقددا باش قويدوغوم،
قارشى ياتان اوجا داغلارى،
سندن سونرا من نئىلرم؟
يايلا يارسام، گوروم اولسون.
سويوق-سويوق سولاريني من ايچرسىم، منىم قانىم اولسون.
قىزىلنى-گوء موشونو خر جله سم، كفنلىگىم اولسون.
طؤوله-طؤوله اتلاريني من مينسىم، منىم تابوتوم اولسون.
سندن سونرا بىر ايگىدى سئويب سئچسىم،
اره گئتىسم، بىر گه ياتسام،
بىر ازدها ايلان اولوب، منى چالسىن.
او موخت، اعتبارسىز اتان اتان
جان نه دير كى، سنه قيا بىلمه ميشلر؟
يئرلر شاھيد اولسون، گۆى شاھيد اولسون
قودرتلى آللاه شاھيد اولسون، قوربانام سنه،
منىم جانىم قوربان اولسون سنىن جانينا!

عزرايىل راضىلاشدى، قادينىن جانىنى آماغا گلدى. ايگىد دومرول عؤمور يولداشينا قيا بىلمه دى. بورادا آللاه
يالوارمىش، گؤرك، نئجه يالوارمىشدى، دئير:

اوجالاردان اوجاسان،
كىمسه بىلمز نئجه سن.
گؤزل تانرى، چوخ جاھيل لر
سنى گؤيده آرار، يئرده آرزولار.
سن مؤمىن لر ين كؤنلونده سن.
سن ابدى حؤ كمرانسان.
بؤيوك يوللار اوئزىنده

عيمارتلر ياپيم-قوروم سنيچين.
ھاردا گۇرسم، آج دويوروم سنيچين.
چيلپاق گۇرسم، دون گئيديريم سنيچين.
آليرسانسا، ايكميزين جانيني بيرگه آل.
ساغ قويورسان، ايكميزه ده رحم ائت.
كرمي چوخ، قادير آلاھ.

دلى دومرولون سۇزو آلاھا خوش گلدى. عزرايىلا امر ائتدى: «دلى دومرولون آتا-آناسينين جانيني آل، دلى دومرولا و آروادينا يوءز قيرخ ايل عۇمور وئرديم.» -دئدى. عزرايىل دا در حال اونون آتاسينين-آناسينين جانيني آلدى. دلى دومرول عۇمور يولداشى ايله يوءز قيرخ ايل ده ياشادى.

دده قورقود گليب بوى بويلادى، سوي سويلادى. «بو داستان دلى دومرولون اولسون. مندن سونرا ايگيد اوزانلار سۇيله سينلر. آلنى آچيق، الى آچيق ايگيد شخص لر دينله سينلر.» -دئدى.
خئير دوعا وئر ك، خانيم:

كۇكلو اوجا داغلارين ييخيلماسين.
كۇلگه لى ايرى آغاجين كسيلمه سين.
جوشغون آخان گۇزل سويون قوروماسين.
آلاھ سين نامرده مؤحتاج ائتمه سين.
آغ اوعزون قارشيسيندا بئش كلمه دوعا قىلديق قبول اولونسون.
يغيشديريب ساخلاسین گوناھينيزى،
گۇزل آدلى محمده باغيشلاسين، خانيم، ھنى!!!

ایندیه دک یاییلان کیتابلاریمیزی:

- ۰۱) جونون پیرایه سی؛ مولاً محمد فضولیدن ۷۰ شعر؛
- ۰۲) مئی ساتانلار کوچه سی؛ صایب تبریزیدن ۷۰ شعر؛
- ۰۳) من بو جهانہ سیغمازام؛ نسیمیدن ۳۵ شعر؛
- ۰۴) قیامت و آخرت حیاتی؛ مذهبی مقاله؛ هارون یحیی؛ چئویرن: کامران آغایئو؛
- ۰۵) حاجی قارا؛ نومایش نامه؛ میرزه فتحعلی آخوندوف؛
- ۰۶) سئوگی؛ پسیخولوژی (روانشیناسی) مقاله سی؛ سئودا فرضعلیئو؛
- ۰۷) ساری گلین؛ داستان؛ ائلچین افندیئو؛
- ۰۸) شامع (شمع) و پروانه؛ بالاجا داستان؛ عزیزه جعفرزاده؛
- ۰۹) بالاجا شاهزاده؛ اوشاق ناقلی؛ آنتوان دو سنت افزوپری؛ چئویرنلر: عزیز گؤزل سوی، یاقوت قوربانووا؛
- ۱۰) دل آرا؛ بالاجا داستان؛ جعفر جبارلی؛
- ۱۱) دلی دوومرول؛ دده قورقود داستانلاریندان؛ ساده لشدیرن: ف. زینالوو و ص. علی زاده

آللآهین اومیدی ایله یاییلاجاقلار:

آذری دیلی؛ آذربایجان تاریخی دیلی حاقیندا بیر تدقیق
بختیار وهابزاده دن نئچه شعر؛
خزرین گؤز یاشلاری؛ عزیزه جعفرزاده؛

www.dqk.blogfa.com
www.dqk.4shared.com

بیزیم گلن کیتابلاریمیزی گؤزله بین.

بو کیتابلاری تقدیم ائدیرم آنا دیلیرینه اوعرک یانديرانلارا.